

1980-1989-Polska droga do wolności.

Lata osiemdziesiąte XX wieku to najważniejsza dekada w dziejach współczesnej Polski. To właśnie wtedy doszło do wielkiego zrywu Polaków i powstania ruchu, który po wielu latach trudnych doświadczeń doprowadził do kresu Polski Ludowej

Wizyta papieża

16 października 1978 krakowski arcybiskup, kardynał Karol Wojtyła został wybrany papieżem przyjmując imię Jana Pawła II. Rok później podczas I pielgrzymki do Polski na mszach papieskich zorganizowanych w największych miastach zbierały się miliony Polaków. Jan Paweł II nawoływał do poszanowania narodowej godności i tradycji. Podkreślał znaczenie wolności w życiu społecznym i wzywał do poszanowania podstawowych praw przynależnych każdemu człowiekowi. Homilie papieskie wywołały szeroki oddźwięk w społeczeństwie.

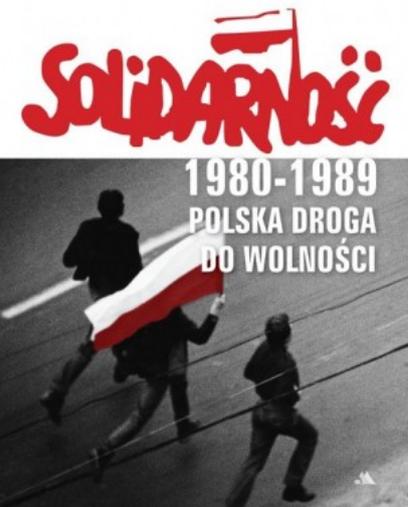
Wizyta papieża

16 października 1978 krakowski arcybiskup, kardynał Karol Wojtyła został wybrany papieżem przyjmując imię Jana Pawła II. Rok później podczas I pielgrzymki do Polski na mszach papieskich zorganizowanych w największych miastach zbierały się miliony Polaków. Jan Paweł II nawoływał do poszanowania narodowej godności i tradycji. Podkreślał znaczenie wolności w życiu społecznym i wzywał do poszanowania podstawowych praw przynależnych każdemu człowiekowi. Homilie papieskie wywołały szeroki oddźwięk w społeczeństwie.

Pierwsze strajki

W 1980 sytuacja gospodarcza pogorszyła się jeszcze bardziej. W czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej ceny większości towarów były ustalane centralnie przez rząd. O tym, ile miały kosztować towary w każdym państwowym sklepie na terenie całego kraju, decydowali urzędnicy w Warszawie. Sprzedaż mięsa i wędlin przez osoby prywatne była zabroniona. Decyzje dotyczące cen podstawowych artykułów – przede wszystkim spożywczych – wymagały decyzji Biura Politycznego KC PZPR. 1 lipca 1980 władze partii podjęły decyzję o podwyższeniu cen mięsa i wędlin. Już tego samego dnia, 1 lipca 1980 r., wybuchły strajki w WSK „PZL-Mielec” w Zakładach Mechanicznych „URSUS” w Warszawie i w kilku innych przedsiębiorstwach w kraju. Wielką falę strajków rozpoczął 8 lipca protest w WSK PZL-Świdnik w Świdniku, określany mianem Świdnickiego Lipca, zakończony pierwszym w tamtym czasie pisemnym porozumieniem. Strajk w Świdniku dał impuls strajkom na Lubelszczyźnie, które trwały do 25 lipca. We wrześniu 1980 w ZPB „Frotex” w Prudniku doszło do największej akcji protestacyjnych w województwie opolskim. W dniu 6 września strajkowało około 1500 osób. Przewodniczącym komitetu strajkowego został najpierw Stanisław Szut, pracownik magazynowy, a następnie Włodzimierz Pucek, robotnik na Wydziale Tkalni. Strajkujący domagali się podniesienia płac w granicach 800 zł, poprawienia sytuacji zaopatrzeniowej, dokonania zmian kadrowych w kierownictwie zakładu oraz zagwarantowania bezpieczeństwa uczestnikom akcji strajkowej. Postulowano także odwołanie dotychczasowego dyrektora naczelnego ZPB „Frotex”, Bolesława Pohla, oraz dwóch jego zastępców, Macieja Dudkiewicza i Henryka Wyrwisza. Strajkowali również pracownicy filii na Podlesiu należącej do „Frotexu”. Akcję strajkową we „Frotexie” zakończyło porozumienie zawarte 10 września.

NSZZ „Solidarność”

- **Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”** – ogólnopolski związek zawodowy powstały w 1980 dla obrony praw pracowniczych, do 1989 również jeden z głównych ośrodków opozycji przeciw rządowi Polski Ludowej i komunizmowi.

- „Solidarność” powstała 17 września 1980, w wyniku zawarcia porozumień sierpniowych, kończących falę strajków w czasie Sierpnia 1980. Utworzona została przez porozumienie licznych komitetów strajkowych, połączonych w Międzyzakładowym Komitecie Strajkowym (MKS), które z czasem przekształciły się w komisje założycielskie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. NSZZ „Solidarność” został zarejestrowany 10 listopada 1980 roku.

- Założyciele NSZZ: Lech Wałęsa   Anna Walentynowicz

Stocznia Gdańska, miejsce protestów, które doprowadziły do powstania "Solidarności"

Cele i działacze

Cele i założenia

- obrona godności i praw pracowniczych
- zwiększanie kwalifikacji pracowników
- budowanie warunków umożliwiających współpracę między pracownikami a pracodawcami
- dbanie o interesy materialne, socjalne i zdrowotne pracowników
- - promocja kultury i edukacji

•Najważniejsi członkowie

- przewodniczący: L. Wałęsa
- inni działacze:
  - Z. Bujak, B. Geremek, A. Gwiazda, M. Jurczyk, B. Lis, A. Michnik,
  - K. Modzelewski, J. Onyszkiewicz, A. Rozpłochowski, J. Rulewski.
  - Władysław Frasyniuk (od 1980 roku), Andrzej Celiński
  - Piotr Ikonowicz (1980–1988), Jacek Kuroń (doradca Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego), Bogdan Borusewicz (1980–1993)
  - Marian Krzaklewski (przewodniczący w latach 1991–2001)
  - Jolanta Szczypińska (jedna z założycielek), Jerzy Popiełuszko (kapelan)

Masowość ruchu Solidarności

- W okresie od sierpnia 1980 do grudnia 1981 "Solidarność" ze związku zawodowego przerodziła się w masowy ruch o charakterze społeczno-niepodległościowym. W szczytowym okresie do "S" należało 10 mln Polaków. Wokół związku powstało szereg organizacji satelickich jak NSZZ Rolników Indywidualnych "Solidarność" czy Niezależne Zrzeszenie Studentów. Władze państwowe traciły kontrolę nad życiem społecznym w kraju szarpanym protestami, dzikimi strajkami i wysuwanymi wciąż nowymi postulatami. Rządzący nie reagowali na próby negocjacji podjęte ze strony "Solidarności". Związkowcy chcieli rozmów z partią, aby wspólnie wypracować zmiany dla poprawy sytuacji w chwiejącej się gospodarce. Odpowiedzią PZPR były puste deklaracje i gra na zwłokę w celu ukrycia przygotowań do zamierzonej akcji policyjno-wojskowej na wielką skalę.
- Masowość i różnorodność ruchu kryła w sobie źródło późniejszych konfliktów, a przez niektórych uważana za dowód siły. Od samego początku władze przyjęły postawę jednoznacznego braku uznania przez niezależne grupy decydowania w zakresie zmian ustrojowych w Polsce. Za podstawę przyjęcia takiego poglądu tkwiła niemożność pogodzenia stanowiska ekipy rządzącej ze stanowiskiem różnych grup o charakterze reformatorskim mających ogromne poparcie większości społeczeństwa.
- Pierwsze porozumienie między stroną rządową i strajkującymi podpisane zostało 30 sierpnia w Szczecinie. Strajki obejmowały już wówczas ok. 700 zakładów; brało w nich udział ok. 750 tys. osób. Władze zgodziły się na postulaty strajkujących, w tym na nowe związki zawodowe; MKS wyraził zgodę, by zamiast "wolne" związki określono jako "samorządne".

SB przeciw „Solidarności”

W czasie strajków w lipcu 1980 roku SB działało dość niepewnie, na ogół inwigilując tylko przywódców i najbardziej aktywnych opozycjonistów. W czasie lubelskich protestów doszło do kilku rewizji, na wniosek SB zwolniono z pracy jednego z przywódców strajku w „Edzie”. Były to jednak odosobnione przypadki – tajne służby zajęły „wyczekującą” pozycję, poprzestając na obserwacji uczestników „przerw w pracy”.

Inną postawę zajęli dowódcy SB podczas strajków w Gdańsku. Nasilono inwigilację opozycji, werbowano tajnych współpracowników, starano się zdobyć maksymalną ilość informacji o przywódcach protestów. Władze posuwały się do jawnych prowokacji. 20 i 22 sierpnia SB aresztowała delegatów komitetów strajkowych, co wzbudziło oburzenie wśród opozycji. W momencie prowadzenia rozmów z Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym, SB wyciszyła swą działalność, by uderzyć po zakończeniu strajków.

Po podpisaniu porozumień sierpniowych i legalizacji „Solidarności”, doszło do serii prowokowanych przez tajne służby konfliktów. Rozpoczęły się aresztowania, pobicia i rewizje działaczy związkowych. Wywoływano w ten sposób napięcia, by usprawiedliwić wprowadzenie stanu wojennego.

Stan wojenny

13 grudnia 1981 r. o godzinie szóstej rano Polskie Radio nadało wystąpienie gen. Wojciecha Jaruzelskiego, w którym informował on Polaków o ukonstytuowaniu się Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego i wprowadzeniu na mocy dekretu Rady Państwa stanu wojennego na terenie całego kraju.

W ogromnej operacji policyjno-wojskowej użyto w sumie 70 tys. żołnierzy, 30 tys. milicjantów, 1750 czołgów, 1900 wozów bojowych i 9 tys. samochodów. Władze komunistyczne jeszcze 12 grudnia przed północą rozpoczęły zatrzymywanie działaczy opozycji i "Solidarności". W sumie w pierwszych dniach stanu wojennego internowano około 5 tys. osób, które przetrzymywano w 49 ośrodkach odosobnienia na terenie całego kraju. Łącznie w czasie stanu wojennego liczba internowanych sięgnęła 10 tys. W więzieniach znalazła się znaczna część krajowych i regionalnych przywódców "Solidarności", doradców, członków komisji zakładowych dużych fabryk, działaczy opozycji demokratycznej oraz intelektualistów związanych z "Solidarnością". Zakazano strajków, manifestacji i wszelkich akcji protestacyjnych. Wprowadzona została godzina milicyjna od 22.00 do 6.00. Setki zakładów zmilitaryzowano, zapowiadając, iż strajk w nich równoważny jest dezercji, a więc grozi zań kara śmierci. Przerwano łączność telefoniczną, wszystkie przesyłki pocztowe objęła cenzura. Zamknięte zostały granice, bez specjalnej przepustki nie można było także opuścić miejsca zamieszkania. Zawieszono wszystkie organizacje społeczne, w tym związki zawodowe. Nadawano tylko jeden program telewizyjny i radiowy, zawieszono wydawanie większości pism. Na kilka tygodni zawieszono pracę szkół wyższych i lekcje w szkołach. Dokładna liczba osób, które w wyniku wprowadzenia stanu wojennego poniosły śmierć, nie jest znana. Przedstawiane listy ofiar liczą od kilkudziesięciu do ponad stu nazwisk. Nieznana pozostaje również liczba osób, które straciły w tym okresie zdrowie na skutek prześladowań, bicia w trakcie śledztwa czy też podczas demonstracji ulicznych.

Początki podziemnej „Solidarności”

22 kwietnia 1982 Zbigniew Bujak, Bogdan Lis, Władysław Frasyniuk, Władysław Hardek powołali Tymczasową Komisję Koordynacyjną, która miała służyć podziemnemu działaniu Solidarności. Działacze byli cały czas ścigani przez SB i musieli się ukrywać. Zdelegalizowany związek znów zaczął organizować Polaków walczących o wolność. Efektem konspiracyjnej pracy było zorganizowanie 1 maja 1982 pochodów robotniczych symbolizujących opór wobec oficjalnych uroczystości partyjnych. W Gdańsku protestowało kilkadziesiąt tysięcy osób. Podczas zakazanego przez władze PRL święta Konstytucji 3 Maja ponownie doszło do protestów. Zostały one brutalnie rozpędzone przez ZOMO. 6 maja w Gdańsku powołano Regionalną Komisję Koordynacyjną NSZZ "S" w składzie: Bogdan Borusewicz, Aleksander Hall, Stanisław Jarosz, Bogdan Lis i Marian Świtek. W czerwcu Kornel Morawiecki powołał we Wrocławiu inną podziemną organizację pod nazwą "Solidarność Walcząca". W dniach 11 ? 13 października wybuchły kolejne strajki w Gdańsku. Wałęsa został wypuszczony z obozu internowania 14 listopada 1982. 9 grudnia SB zorganizowała ogromną obławę na podziemie solidarnościowe. Represje dosięgły ponad 10 tys. działaczy. 27 grudnia cały majątek "Solidarności" przekazano powiązanym z PZPR związkom zawodowym OPZZ. W sylwestrową noc 1982 zawieszono stan wojenny.

- Po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce 1981–1983 oraz delegalizacji Solidarności (X 1982 formalnie), mimo internowania kilku tysięcy działaczy i represji wobec uczestników protestów, Solidarność została odbudowana w podziemiu w formie zdecentralizowanego, różnorodnego ideowo i organizacyjnie ruchu społecznego (utworzona IV 1982 tajna Tymczasowa Komisja Koordynacyjna, następnie powołana 1987 jawna Krajowa Komisja Wykonawcza potwierdziły federacyjną strukturę Związku i samodzielność regionów); przyjęła formułę stopniowej, długotrwałej budowy społeczeństwa alternatywnego, tworzenia instytucji społecznej niezależnych od PZPR (długi marsz); organizowała strajki i demonstracje uliczne (najliczniejsze V i VIII 1982), wydawała podziemną prasę, utworzyła wydawnictwa (drugi obieg wydawniczy) oraz Radio „Solidarność”, ogłosiła bojkot oficjalnych instytucji, m.in. telewizji państwowej przez aktorów (front odmowy), koordynowała samopomoc (udział Kościoła katolickiego), współpracowała z międzynarodowymi centralami związkowymi (od XI 1986 członkami Światowej Konfederacji Pracy i Międzynarodowej Konfederacji Wolnych Związków Zawodowych). Część działaczy postulujących stosowanie radykalnych metod walki politycznej, m.in. strajku generalnego 1982, powołała Solidarność Walczącą (K. Morawiecki), jej zwolennicy domagający się poszanowania statutu Związku utworzyli III 1987 Grupę Roboczą Komisji Krajowej (Gwiazda, Jurczyk, Rulewski). Po strajkach IV i VIII 1983, podczas przygotowań do Okrągłego Stołu powstała nieformalna reprezentacja polityczna Solidarności (Komitet Obywatelski przy przewodniczącym NSZZ „Solidarność” L. Wałęsie), która uczestniczyła w negocjacjach i zawarciu porozumienia.

Pacyfikacja na kopalni „Wujek”

Dziewięć ofiar śmiertelnych i kilkudziesięciu rannych – to krwawy bilans pacyfikacji strajkującej załogi kopalni „Wujek” w Katowicach, przeprowadzonej przez ZOMO i wojsko 16 grudnia 1981 roku, po wprowadzeniu przez ekipę gen. Wojciecha Jaruzelskiego stanu wojennego. Najmłodszy z zastrzelonych miał zaledwie 19 lat. Plan zduszenia siłą strajku w KWK „Wujek”, a także charakter ran postrzałowych ofiar (jamy brzusznej, klatki piersiowej czy czaszki) dowodzą, że masakra z 16 grudnia była działaniem z premedytacją. Świadczy o tym także fakt utrudniania przez wojsko i milicję akcji ratunkowej na terenie kopalni. Adam Skwira jako organizator i jeden z przywódców strajku oraz członek Komitetu Strajkowego, został po pacyfikacji kopalni internowany, a następnie 9 lutego 1982, skazany przez katowicki sąd wojewódzki na 3 lata pozbawienia wolności. Poza nim za organizację i kierowanie strajkiem skazano również Stanisława Płatka (4 lata więzienia) oraz Mariana Głucha i Jerzego Wartaka (3 lata więzienia).

Nagroda Nobla dla Lecha Wałęsy

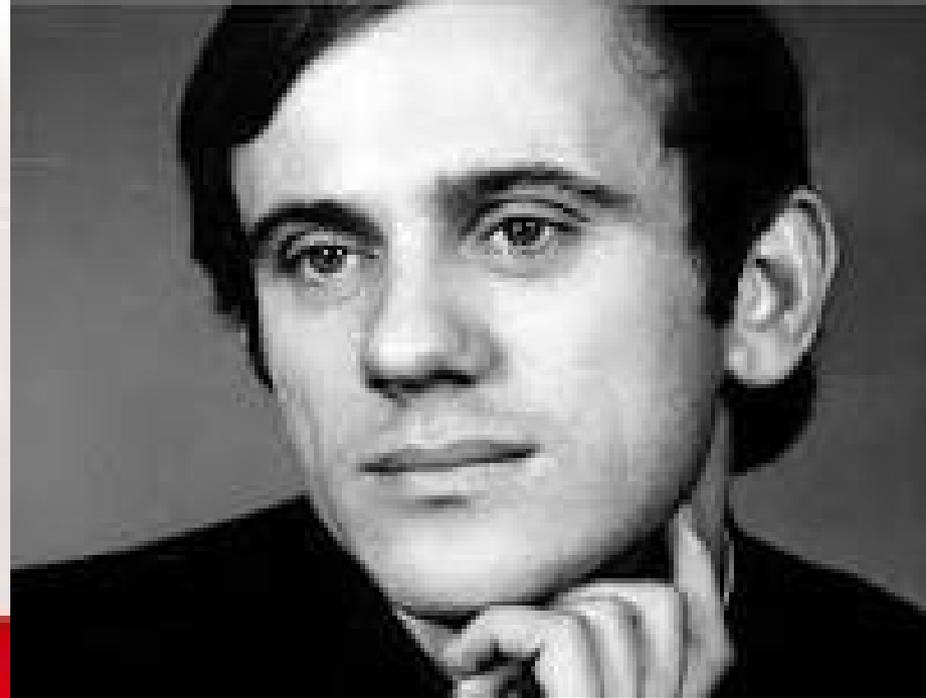

Pokojowa Nagroda Nobla dla Lecha Wałęsy, 5 X 1983 Norweski Komitet Noblowski przyznał Pokojową Nagrodę Nobla przew. „S” Lechowi Wałęsie. W uzasadnieniu stwierdzono m.in., że prowadzone przez niego „starania o zapewnienie robotnikom prawa do zakładania własnych organizacji są ważnym wkładem do kampanii na rzecz uniwersalnych praw ludzkich”. Podkreślano też, że jego działania charakteryzowało przekonanie, iż „wszystkie problemy należy rozwiązywać bez odwoływania się do przemocy”.

5 X 1983 Tymczasowa Komisja Koordynacyjna „S” wydała Oświadczenie, w którym stwierdzono: „Dla społeczeństwa polskiego decyzja Parlamentu Norweskiego jest potwierdzeniem słuszności obranej w sierpniu 1980 i kontynuowanej po 13 grudnia 1981 drogi i metod walki o prawo do prawdy i wolności, prawo do swobodnego zrzeszania się. Te podstawowe wartości są bowiem nieodłącznym składnikiem pokoju”. L. Wałęsa nie zdecydował się na wyjazd do Oslo w obawie, że władze nie wpuszczą go z powrotem do kraju. 10 XII 1983 nagrodę odebrała jego żona Danuta (z synem Bogdanem). D. Wałęsa odczytała przemówienie męża, 11 XII oficjalne przemówienie w imieniu laureata wygłosił Bohdan Cywiński

ks. Jerzy Popiełuszko

polski duchowny rzymskokatolicki,
tercjarz franciszkański, kapelan
warszawskiej „Solidarności”, obrońca
praw człowieka w PRL, zamordowany
przez funkcjonariuszy Służby
Bezpieczeństwa, błogosławiony i
męczennik Kościoła katolickiego.

Od sierpnia 1980 był związany ze środowiskami robotniczymi, aktywnie wspierał także „Solidarność”. W czasie strajku został wysłany do odprawiania mszy w Hucie Warszawa. Po wprowadzeniu stanu wojennego organizował liczne działania charytatywne. Wspomagał ludzi prześladowanych i skrzywdzonych. Uczestniczył w procesach tych, którzy byli aresztowani za przeciwstawianie się prawu stanu wojennego. Organizował rozdział darów, które były przywożone z zagranicy. W kościele św. Stanisława Kostki od 28 lutego 1982 organizował Msze za Ojczyznę. Swoją działalnością duszpasterską i nauczaniem opartym na przesłaniu: „Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj”

Okrągły Stół

Negocjacje prowadzone od 6 lutego do 5 kwietnia 1989 przez przedstawicieli władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, demokratycznej opozycji oraz strony kościelnej (przedstawiciele Kościoła katolickiego i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego). Prowadzone były w kilku miejscach, a ich rozpoczęcie i zakończenie odbyło się w siedzibie Urzędu Rady Ministrów PRL w Pałacu Namiestnikowskim (obecnie Pałac Prezydencki) w Warszawie. W obradach wszystkich zespołów, podzespołów i grup roboczych brało udział ok. 717 osób (uczestników, ekspertów i obserwatorów). Jedno z najważniejszych wydarzeń w najnowszej historii Polski, od którego rozpoczęły się zmiany ustrojowe Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, w tym częściowo wolne wybory do Sejmu, tzw. wybory czerwcowe.

5 kwietnia 1989 r., po dwóch miesiącach przeciągających się negocjacji, w trakcie których kilkakrotnie dochodziło do sytuacji kryzysowych, nastąpiło podpisanie porozumień i uroczyste posiedzenie plenarne zamykające obrady Okrągłego Stołu.

Oceniając po latach Okrągły Stół Lech Wałęsa w książce „Droga do prawdy. Autobiografia” pisał:

„Strona solidarnościowa uzyskała wówczas maksimum tego, co było możliwe. W tamtym czasie nie było innego rozwiązania jak kompromis z rządzącymi. Spotkanie przy Okrągłym Stole było konieczne. W łańcuchu walki narodu z komunizmem to było ogniwo. Komunizm i tak by się prawdopodobnie skończył, tylko znacznie później i może też krwawo”.

Fala sierpniowych strajków z 1980 r. doprowadziła do powstania NSZZ "Solidarność" - pierwszej w krajach komunistycznych, niezależnej od władz, legalnej organizacji związkowej. Podpisanie porozumienia w Gdańsku 31 sierpnia 1980 roku między komisją rządową a Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym i powstanie Solidarności stały się początkiem przemian z 1989 roku - obalenia komunizmu i końca systemu jałtańskiego.